

Idéerna bakom politiken

Debatten kring idéerna bakom politiken behöver alltid hållas levande. Den diskussionen har ofta förts av ett fåtal människor. Så skall det inte vara. Just nu finns emellertid ett stigande intresse för idéfrågor. Det är värt att ta till vara. Enskilt och i grupper. Ju vidare det intresset kan spridas desto mer stimulerande för debatten. Denna skrift vill bidra härtill.

Gör så här:

Tag gärna kontakt med någon av de socialdemokratiska organisationerna på den egna orten. Dessa ordnar diskussionsgrupper om 5-10 personer. Grupperna kan ägna en eller flera sammankomster åt att behandla de frågor som Wigforss och Erlander tar upp, allt beroende på intresse och tid.

Varje deltagare skall ha sitt eget exemplar av denna skrift. Och ha läst den före sammankomsten. Men läs med pennan i hand. Gör minnesanteckningar. Tveka inte när gruppen träffas att ställa frågor om det som är oklart. Tveka inte heller att föra fram egna åsikter. Raster på jobbet är också bra tillfällen för diskussion. Ta därför denna skrift med och inled samtal kring en eller ett par frågor i sänder. Om arbetskamraterna vill ha ett ex av skriften så ordna det genom, hänvändelse till organisationerna.

Lycka till med en stimulerande debatt!

Fråga 1

Socialdemokratin tog ett första avgörande steg, framhåller Wigforss, när den valde att gå den demokratiska vägen. De demokratiska fri- och rättigheterna är fundamentala för socialdemokratin. Mot den

historiska bakgrunden kan man ändå ställa frågor. Var det möjligt för socialdemokratin att gå någon annan väg? Vad skulle det i så fall ha inneburit, och kunde socialdemokratin därigenom ha förändrat samhället mer genomgripande i enlighet med sina socialistiska värderingar? Erlander öppnar ett jämförande perspektiv mot utvecklingen i en kommunistisk diktatur. Han belyser samtidigt utvecklingen i ett kapitalistiskt samhälle utan en stark arbetarrörelse. Hur utfaller en sådan jämförelse?

Fråga 2

Kärnan i den socialdemokratiska politiken tills nu har enligt Wigforss varit socialpolitiken och den fulla sysselsättningen. Erlander lägger senare till utbildningspolitiken. Samhället har på dessa vägar omdanats i socialistisk riktning, utan att dagens situation, som Wigforss säger, ändå riktigt svarar mot förväntningarna. Har det varit möjligt för socialdemokratin, bl a med tanke på att den blott tillfälligtvis haft en egen majoritet, att driva en mer långtgående politik? Skulle partiet ha riskerat regeringsinnehavet för att i oppositionsställning försöka bygga upp en stor majoritet för ett klart socialistiskt program? När skulle det i så fall ha skett?

Fråga 3

Socialdemokratin har alltid, som både Wigforss och Erlander understryker, satt in de politiska åtgärderna för att lösa dagens problem i ett större sammanhang, som ett led i skapandet av framtidens samhälle. Går det nu i omdaning av samhället att komma så mycket längre med de hittillsvarande metoderna? Kombinationen av social- och skattepolitik har t ex betytt mycket för att öka tryggheten och jämlikheten. Wigforss pekar på svårigheten att skattevägen lösa fördelningsfrågorna, och Sträng har kraftigt understrukt att skattetrycket nått en gräns.

Är det riktigt? Eller kan skatteinstrumentet skärpas ytterligare, tex. i form av höjda bolags-, förmögenhets- och arvsskatter?

Fråga 4

Det för Wigforss avgörande vid en bedömning av dagens situation är att vi fortfarande har ett i största utsträckning kapitalistiskt samhälle. Det erbjuder för det första stora svårigheter att lösa den fulla sysselsättningens problem och i samband därmed också inflationsproblemet. Det strider för det andra mot vad som varit en central tanke inom socialdemokratin från begynnelsen: att bestämmanderätt en över det ekonomiska livet ska ligga i hela folkets händer. Är nu tiden, som Wigforss menar, inne för socialdemokratin att på allvar gripa sig an med denna fråga? Erlander anför en kompletterande motivering, när han anlägger en speciell demokratisk aspekt på problemet. Är en demokratisering av det ekonomiska livet, i betydelsen av att arbetstagarna får ett avgörande inflytande på produktionsprocessen, nödvändig för att vi ska få bättre rustade medborgare och en bättre fungerande demokrati?

Fråga 5

I den borgerliga propagandan identifieras socialism med statssocialism. Men statssocialism är inte socialdemokratin väg. Wigforss skisserar två huvudvägar på vilka socialdemokratin bör gå fram för att förverkliga det socialistiska målet: å ena sidan måste det finnas en central samhällelig styrning av det ekonomiska livet, å andra sidan måste det skapas en demokratisk ordning på arbetsplatsen och inom de enskilda företagen. Hur bör maktfördelningen vara mellan dessa båda demokratiska nivåer? I vilka olika demokratiska former kan man tänka sig de enskilda företagen organiserade?

Fråga 6

Det från begynnelsen nära samarbetet mellan socialdemokratin och fackföreningsrörelsen är en styrka för, den samlade arbetarrörelsen. Fackföreningsrörelsen har under senare år flyttat fram sina positioner och kraftigt medverkat till att aktualisera frågorna om demokratin inom det ekonomiska livet. Hur kommer dess ställning och över huvud de fackliga organisationernas ställning att bli i ett mer socialiserat samhälle? Blir situationen oförändrad eller kommer de fackliga organisationerna att få vidgade uppgifter?

Fråga 7

Socialdemokratin har för sin politik vid skilda tillfällen kunnat hämta stöd hos skiftande borgerliga grupper. Det går likväl en gräns mellan socialdemokratin och borgerlighetens syn på var makten över det ekonomiska livet ska ligga. Är det sannolikt att något borgerligt parti är berett att medverka till en samhällsomdaning i mer socialistisk riktning? Skulle inte socialdemokratin bland löntagarna, även utanför de traditionella väljargrupperna, kunna skapa en klar majoritet för en demokratisering av det ekonomiska livet? Hur skulle socialdemokratin då behöva lägga upp sin politik?

En studiehandledning till tal av Ernst Wigforss och Tage Erlander i Malmö 6 nov 1971 till 90-årsminnet av August Palms tal i pärenträdet.

Tryckt i bilagan "Vidare framåt" till Arbetet 14 mars 1972.